

Забудеш рідний край – твоє всохне коріння.

П. Тичина

Василь Верховинець -
«Людина неабиякої освіченості і культурних
інтересів»

Україна... як багато в цьому слові! Це унікальна держава із славною і трагічною історією. Численні науковці, митці, поети та діячі культури прославили та продовжують славити її. Моя Батьківщина подолати тернистий шлях, і саме завдяки справжнім патріотам та закоханим у свій край людям, ми змогли вистояти. Скільки ми знаємо талантів, геніїв, на долю яких випала численна кількість випробувань? А скільки було інших талановитих, обдарованих та видатних митців, про долю яких нам до цього часу ще мало відомо?

Моєю малою батьківщиною є Полтавщина, її називають «духовною столицею України». І це дійсно так! Під час знайомства та дослідження теми, я була сильно вражена кількістю митців, вчених, літераторів, які родом з мого краю. Звісно, всі ми знаємо всесвітньо відомих Г. Сковороду, І. Котляревського, М. Лисенка, М. Гоголя, П. Мирного, М. Башкірцеву, М. Ярошенка, ... Імена можна називати безкінечно. А є митці дещо менш відомі, з цікавою долею, які народились в інших куточках нашої держави, але вписали свою яскраву сторінку в історію культури моєї Полтавщини. Фасад старої будівлі педагогічного університету ім. В. Короленка прикрашає меморіальна дошка: Василь Миколайович Верховинець, український композитор, педагог, етнограф, працював у 1920-1930 роках.

Непересічна, цікава особистість із незвичайною долею, життєвий шлях якої, як і тисяч митців трагічно обірвався у 1938 році. Творча доля привела Василя Верховинця до Полтави, саме це місто відіграло важливу роль у подальшій долі митця- як творчій, так і особистій. Його творчий шлях був осяяний музикою Лисенка, особистим знайомством з ним і тісним спілкуванням. (Нагадаємо, що корифей української класичної музики родом маленького мальовничого села Гриньки, що на Полтавщині). Верховинець в повній мірі відчув на собі могутній вплив величної творчої і людської особистості видатного музиканта, по праву вважається його послідовником.

Пройдемо життєвими і творчими шляхами митця, розшитими « червоними і чорними нитками...»

«Людина неабиякої освіченості і широких культурних інтересів», - писав про Василя Верховинця поет Максим Рильський. Співак, хормейстер і хореограф, композитор, музично – громадський діяч, етнограф, педагог. Василь Верховинець (справжнє прізвище Костів) родом із Івано-Франківської області. Закоханий у красу карпатських полонин, він обрав псевдонім Верховинець, з яким і йшов по життю. Свій науково-дослідницький шлях він розпочав із етнографічних досліджень, тобто здійснював запис обрядового фольклору. Отже, з самого початку свій творчий шлях проклав через глибоке пізнання та освоєння скарбів національного фольклору. Верховинець мав гарний лірико – драматичний тенор. Після закінчення Краківської консерваторії у 1906 році, талановитого співака було запрошено в театральну трупу Миколи Садовського до Києва. Саме в театрі він захоплюється музикою Лисенка і стає її полум'яним

шанувальником і пропагандистом. Перший сезон трупа Садовського відкрила в Полтаві оперою «Наталка Полтавка» Лисенка. . Символічним, мабуть, є те, що свою долю - майбутню дружину Євдокію Долю, Верховинець зустрів в Полтаві. Актриса трагедії Євдокія співала соло в кантаті Лисенка «Б'ють пороги». Дзвінким сріблястим сопрано вона настільки зачарувала Василя Миколайовича, що він одразу закохався в її голос. Трохи згодом, працюючи разом в трупі Садовського, молоді актори стали щасливим подружжям. (Згадаєм схожу історію кохання Михайла Врубеля і співачки Забели). Так музика Лисенка і Полтава поєднали закоханих. Загалом з театральними трупами Миколи Садовського та Івана Мар'яненка Верховинець пропрацював 10 років. За весь цей час він був неперевершеним Петром в «Наталці Полтавці», Левком в «Майській ночі» Лисенка, Андрієм в «Запорожці за Дунаєм» Гулака – Артемовського. Його колегами по сцені були славетні українські актори - Марія Заньковецька та Іван Мар'яненко

Близьке особисте спілкування з Миколою Віталійовичем почалось в Музично – драматичній школі Лисенка, куди Верховинець вступив в 1908 році з метою професійного вдосконалення в теорії музики та диригентській справі, паралельно продовжуючи працювати в театрі. Верховинцю надзвичайно пощастило вивчати теоретичний курс і хормейстерську справу під керівництвом Лисенка та Любомирського. Торуючи свій власний шлях в музичному мистецтві, він сприйняв музично – педагогічні принципи Лисенка за основу і розвив їх далі, відповідно своїм переконанням і потребам нового часу. Коли розпочалася його педагогічна діяльність, він усіма силами пропагував національну культуру, почуття національної свідомості. І взагалі, вважав, що першоджерелом виховання молоді повинно стати використання фольклорного матеріалу. Залучав до синкретичних видів мистецтва – опери, хореографії, як таких, що найбільш сприяють творчому і професійному розвитку особистості. Тобто, Василь Верховинець не залишався осторонь питань виховання майбутнього покоління, яке буде гідно продовжувати та розвивати здобутки української культури.

По закінченню школи, Верховинець продовжує працювати в театрі як хормейстер і диригент, бере активну участь в постановці хореографічних сцен до вистав, де розкривається його талант балетмейстера і педагога – хореографа. Певний час він співпрацює з відомим диригентом О. Кошицем – другом і однодумцем Лисенка, займається обробками народних пісень, пише власні композиції для хору – «Ой цвіте папороть», «Він згадав», романси та дуети на слова відомих українських поетів. Активно вивчає побут українського народу, теорію українського народного танцю та розпочинає бурхливу діяльність етнографа – записує обряд весілля, танці «Роман».

«Василиха». «Гопак», «Шевчик», «Рибка». Своєю етнографо-хореографічною діяльністю він продовжує лисенківські традиції, започатковані корифеєм в збірці «Молодощі», - записує зразки танцювальної музики, весняні ігри з поясненнями щодо характеру гри та дійових осіб.

У 1919 Василь Верховинець переїжджає до Полтави і вже тут завершує своє фундаментальне дослідження «Теорія українського танцю». Це перша ґрунтовна праця, яка мала на меті створення на національній основі професійного балету. В 1923 році публікується збірка дитячих ігор з піснями «Весняночка», написана ним уже в Полтаві. В ній викладається методологія роботи з дітьми : виховання дітей на фольклорно – пісенному матеріалі, залучення через пісню і гру до вивчення своєї історії і культурної спадщини. Матеріал підібрано з урахуванням вікових особливостей та відповідно їм виконавських навичок. За метою створення і принципом побудови вона продовжує ідею лисенківських «Збірки народних пісень в хоровому розкладі для дітей молодшого і старшого віку» та вже згаданої збірки «Молодощі». До речі, сам Верховинець говорив: «Веснянки-легка гімнастика для дітей». Особисто я, знайома з педагогом з музичного виховання, яка працює в дитячому садочку Полтави і активно використовує саме цю методику у роботі з дітьми. Плідним і насиченим було життя музиканта – дослідника в місті. З 1920 по 1932 роки він активно займається викладацькою та громадською діяльністю – керує кафедрою мистецтвознавства Полтавського інституту народної освіти, викладає українські народні танці в трудовій школі імені І.Котляревського, стає керівником окружної капели.

Але вінцем діяльності музиканта став жіночий колектив театрального співу «Жінхоранс», створений ним в 1930 році в Полтаві. Спочатку він налічував лише 8 артисток, згодом чисельність виросла до 28! Ансамбль подавав пісню, супроводжуючи її ритмічними рухами, що відтворювали образ і зміст твору. Це був новий оригінальний жанр театральної пісні, який базувався на традиції українських пісень – діалогів, ігрових пісень, танців. В паузах між піснями Євдокія Доля, дружина композитора, декламувала вірші, читала казки, короткі оповідання. В концертах «Жінхорансу» брали участь і відомі майстри художнього слова – О.Вишня, О.Ковінька. Так з цим ансамблем *Верховинець започаткував нову форму - циклічний концерт*. Здобутки вокально – хореографічного ансамблю «Жінхоранс» - це класика, яскрава сторінка в історії української хореографії. Саме з цим колективом він переїжджає до столиці в 1935 році. Так завершився плідний полтавський період життя і творчості митця. В наш час Заслужений народний ансамбль «Полтава» під орудою П.Бакланова продовжує традиції славнозвісного «Жінхорансу», створеного Василем Верховинцем.

Діяльність Василя Миколайовича Верховинця - яскрава і самобутня сторінка в історії культури України, а зокрема в історії Полтави. Одна з вулиць міста названа його ім'ям, барель'єф прикрашає фасад одного із корпусів педагогічного університету, в музеї якого є експозиція, присвячена митцю. В моєму рідному місті Полтаві жила, працювала, творила така непересічна, обдарована і талановита людина як Василь Верховинець. Тому дійсно, потрібно вивчати, цікавитися та постійно пам'ятати, історію свого краю; тих особистостей, які зберігали, розвивали і передавали національні традиції від одного покоління до наступного.